

دانشگاه خوارزمی
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
گروه جامعه‌شناسی

نام درس: روش‌های تحقیق کیفی

نام محتوای درسی: تحقیق اجتماعی و روش‌های کیفی

مقطع: دکتری و کارشناسی ارشد

رشته‌ها: علوم اجتماعی

گرایش: جامعه‌شناسی و پژوهشگری

نام مدرس: کرم حبیب‌پور کتابی

ترم تحصیلی: ترم دوم ۹۷-۱۳۹۶

معرفی درس

هدف این درس، آشناسازی دانشجویان مقاطع دکتری و کارشناسی ارشد با تحقیق کیفی و آماده کردن آنها نسبت به مهارت‌ها، تکنیک‌ها و دانش لازم برای اجرای یک تحقیق کیفی است. البته نوع مطالب پیش‌بینی شده برای دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری یکسان است، اما قطعاً حجم مطالب در مقطع دکتری بیشتر از کارشناسی ارشد است.

اهداف درس

در انتهای این درس، دانشجویان:

- با مبانی تاریخی و فلسفی روش‌شناسی تحقیق کیفی آشنا خواهند شد.
- پارادایم‌های تحقیق کیفی را با نگاه مقایسه‌ای خواهند شناخت.
- استراتژی‌های کلیدی پژوهش در تحقیقات کیفی را یاد خواهند گرفت.
- با مفاهیم و مسایل محوری در تحقیق کیفی آشنا شوند.
- اصول طرح تحقیق کیفی و تمایز آن با طرح کمی را خواهند فهمید.
- با منطق تدوین چارچوب نظری/مفهومی، مفاهیم حسّاس و حسّاسیت نظری در تحقیق کیفی آشنا خواهند شد.
- با راهبردهای نمونه‌گیری در تحقیق کیفی و نحوه استفاده از هر یک در روش‌های مختلف تحقیق کیفی آشنا خواهند شد.
- تکنیک‌های جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها در تحقیق کیفی را یاد خواهند گرفت.
- منطق و اصول تحلیل داده‌های کیفی را خواهند شناخت.
- با انواع روش‌های کدگذاری در تحقیق کیفی آشنا خواهند شد.
- با مهمترین روش‌های تحقیق کیفی (تحلیل محتوای کیفی، نظریه زمینه‌ای، تحلیل تماتیک، تحلیل گفتمان، تحلیل روایت، نشانه‌شناسی و...) آشنا شده و نمونه‌ای از آنها را در کلاس پیاده خواهند کرد.

- با نحوه استفاده از مهمترین نرم افزارهای کامپیوتری برای تحلیل داده های کیفی (CAQDAS) شامل Maxqda، NVivo و Atlas.ti آشنا خواهند شد.

روش تدریس

در این درس، از روش های گوناگون تدریس از جمله سخنرانی های مدرس، مطالعه و بحث جمعی دانشجویان در هر جلسه، بررسی و ارزیابی نمونه تحقیقات کیفی صورت گرفته، نمونه کار درسی دانشجویان و... استفاده خواهد شد.

ارزشیابی درس

نمره دانشجویان در این درس به شکل زیر تعیین خواهد شد:

نمره ۳	حضور و مشارکت فعال در کلاس
نمره ۷	کار کلاسی: (۱) انجام تکالیف مربوط به هر روش تحقیق کیفی و ارائه آن در کلاس (۲) تدوین یک پروپوزال/کار پژوهشی کیفی کار کلاسی باید حداکثر یک ماه پس از امتحان پایان ترم به پست الکترونیکی karamhabibpour@yahoo.com ارسال شود.
نمره ۱۰	امتحان پایان ترم

برنامه زمانی درس

با توجه به مقطع تحصیلی دانشجویان، متن اصلی درس، مباحث مختلفی است که در هر جلسه مدرس و دانشجویان به اتفاق همدیگر از منابع گوناگون گردآوری کرده و سر کلاس ارائه می کنند. این مباحث در ۱۶ جلسه ارائه خواهد شد.

جلسات	موضوع مورد بحث	منابع مورد مطالعه
اول	- معرفی و مرور درس	-
دوم	- ماهیت و زمینه های تاریخی شکل گیری و توسعه روش شناسی تحقیق کیفی	- فلیک (۱۳۹۴)، صفحات ۱۲-۳۵ از فصل دوم - محمدپور (۱۳۹۰ الف)، صفحات ۹۳-۱۲۱ از فصل دوم، گفتار اول
سوم	- پارادایم های و رویکردهای تحقیق کیفی	- پارادایم ها (محمدپور، ۱۳۹۰ الف)، ایمان (۱۳۹۱)، بلیکی (۱۳۹۱)، فلیک (۱۳۹۴) رویکردهای کیفی (کرسول، ۱۳۹۱، پوش کیفی و طرح پژوهش)
چهارم	- طرح تحقیق کیفی (مقدمه، بیان مسئله، سؤالات، بررسی پیشینه، نظریه در تحقیق کیفی)	- طرح تحقیق کیفی (کرسول، جان دلبیو، ۱۳۹۱، ترجمه علیرضا کیانمش و مریم دانای طوس، بخش های مربوط به تحقیق کیفی) - محمدپور، احمد (۱۳۹۰ الف)، صفحات ۹۳-۱۲۱ از فصل دوم، گفتار اول - فلیک (فصول، ۸، ۹ و ۱۲، بخش های مربوط به طرح تحقیق و سؤالات)، (Berg, Chapter 2) - فلیک، اووه (۱۳۹۴)، صفحات ۷۲-۹۱ از فصل ششم، بخش مربوط به نظریه در تحقیق کیفی
پنجم	- نمونه گیری در تحقیق کیفی	- محمدپور (۱۳۹۰ ب)، فصل اول، صفحات ۲۳-۵۲ - رنجبر و همکاران (۱۳۹۱) - جلالی (۱۳۹۱) - استراوس و کوربین (۱۳۹۵)، فصل ۱۳

جلسات	موضوع مورد بحث	منابع مورد مطالعه
		- فلیک (۱۳۹۴)، فصل ۱۱، صفحات ۱۳۴-۱۴۸
نشم	- تکنیک‌های جمع‌آوری داده‌ها در تحقیق کیفی - مصاحبه - مشاهده - بحث گروهی متمرکز	- مصاحبه (فلیک، فصل ۱۳)، (Berg, 2001, Chapter 4) - مشاهده (فلیک، فصل ۱۷) - بحث گروهی متمرکز (فلیک، فصل ۱۵)، (Berg, 2001, Chapter 5)
هفتم	- تکنیک‌های تحلیل داده‌های کیفی - تحلیل تماتیک - تحلیل محتوای کیفی	- تحلیل تماتیک (محمدپور، ۱۳۹۰، صفحات ۶۶-۷۴) - تحلیل محتوای کیفی (محمدپور، ۱۳۹۰، صفحات ۱۰۰-۱۱۱)
هشتم	کدگذاری در تحقیق کیفی	- (سالدنا، ۱۳۹۵، کل کتاب) - استراوس و کوربین (۱۳۹۶)، فصول ۸ تا ۱۱ - فلیک (۱۳۹۴)، فصل ۲۳ - Dey (1993)
نهم	اعتبار در تحقیق کیفی	- محمودپور (۱۳۹۰، فصل سوم، صفحات ۱۶۵-۲۳۰) - فلیک (۱۳۹۴)، فصول ۲۸ و ۲۹
دهم	روش‌شناسی ترکیبی	- کرسول و پلاتنوکلارک (۱۳۹۴) - کرسول (۱۳۹۵) - روش ترکیبی (حسنی)، (گلشنی و قائدی)
یازدهم، دوازدهم، سیزدهم، چهاردهم	مهمترین روش‌های تحقیق کیفی - نظریه زمینه‌ای - پدیدارشناسی - مردم‌نگاری - تحلیل روایت - نشانه‌شناسی - تحلیل گفتمان - تحلیل تبارشناسی	- نظریه زمینه‌ای (کوربین)، - مردم‌نگاری (ایمان، ۱۳۹۴، فصل ۲) - پدیدارشناسی (ایمان، ۱۳۹۴، فصل ۱؛ محمدپور، ۱۳۹۰، صفحات ۸۶-۹۹) - تحلیل نشانه‌شناسی (محمدپور، ۱۳۹۰، صفحات ۷۹-۸۵) - تحلیل نشانه‌شناسی (محمدپور، ۱۳۹۰، صفحات ۱۱۵-۱۲۷) - Somekh & Lewin (2005) - تحلیل گفتمان فرکلاف (محمدپور، ۱۳۹۰، فصل دوم، صفحات ۱۴۲-۱۵۹) - تحلیل گفتمان لاکلا و و موف (مقدمی) - تحلیل گفتمان فوکویی (کتاب مراقبت و تنبیه فوکو)، (صالحی‌زاده)، (ایمان، فصل ۷) - تحلیل تبارشناسی (کچوئیان و زائری)
پانزدهم	- نرم‌افزارهای کامپیوتری و تحقیق کیفی (Atlas.ti، NVivo، Maxqda)	- بسته‌های نرم‌افزاری (علی‌بابایی) - مقایسه نرم‌افزارهای کیفی (یمانی، نصر و منجمی)، (دولانی، حریری، محمدحسن‌زاده، ولی‌نژادی)، (فلیک، فصل ۲۶)
شانزدهم	- بازنمایی، نگارش و نمایش یافته‌های کیفی	- محمدپور (۱۳۹۰، صفحات ۲۳۱-۲۴۰ از فصل چهارم) - کرسول (۱۳۹۱)، صفحات ۳۳۰-۳۴۲ از فصل نهم؛ صفحات ۱۴۵-۱۸۰ از فصل چهارم

منابع لازم

۱. استراوس، آنسلم و کوربین، جولیت (۱۳۹۶). مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای. ترجمه ابراهیم افشار، چاپ ششم، تهران: نشر نی.
۲. ایمان، محمد تقی (۱۳۹۱). فلسفه روش تحقیق در علوم انسانی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۳. ایمان، محمد تقی (۱۳۹۴). روش‌شناسی تحقیقات کیفی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۴. بلیکی، نورمن (۱۳۹۲). استراتژی‌های پژوهش اجتماعی. ترجمه هاشم آقابیک‌پوری، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۵. بلیکی، نورمن (۱۳۹۱). پارادایم‌های تحقیق در علوم انسانی. ترجمه سیدحمیدرضا حسنی، محمدتقی ایمان و سیدمسعود ماجدی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۶. جلالی، رستم (۱۳۹۱). نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت، ۱(۴)، ۳۲۰-۳۱۰.
۷. حسنی، محمدحسین (۱۳۸۹). درآمدی به روش‌شناسی تلفیقی در پژوهش‌های میان‌رشته‌ای علوم اجتماعی. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۲(۴)، ۱۵۳-۱۳۷.
۸. خداوردی، حسن (۱۳۸۷). متدولوژی پژوهش کیفی. فصلنامه جامعه‌شناسی، ۱۳، ۶۲-۴۱.
۹. دولانی، عباس، حریری، نجلا، محمدحسن‌زاده، حافظ و ولی‌نژادی، علی (۱۳۹۱). مروری بر پژوهش کیفی و نرم‌افزارهای تحلیل داده‌های کیفی. مجله مدیریت سلامت، ۱۵(۴۷)، ۹۰-۷۷.
۱۰. رنجبر، هادی و همکاران (۱۳۹۱). نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی: راهنمایی برای شروع. مجله دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۰(۳)، ۲۵۰-۲۳۸.
۱۱. سالدنا، جانی (۱۳۹۵). راهنمای کدگذاری برای پژوهشگران کیفی. ترجمه عبدالله گیویان، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
۱۲. صالحی‌زاده، عبدالهادی (۱۳۹۰). درآمدی بر تحلیل گفتمان میشل فوکو؛ روش‌های تحقیق کیفی. مجله معرفت فرهنگی-اجتماعی، ۲(۲)، ۱۴۱-۱۱۳.
۱۳. فلیک، اووه (۱۳۹۴). درآمدی بر تحقیق کیفی. ترجمه هادی جلیلی، چاپ هشتم، تهران: نشر نی.
۱۴. کچوئیان، حسین و زائری، قاسم (۱۳۸۸). ده گام اصلی روش‌شناختی در تحلیل تبارشناسان فرهنگ با اتکا به آراء میشل فوکو. فصلنامه راهبرد فرهنگ، ۷، آموزش در علوم پزشکی، ۷(۲)، ۴۳۶-۴۲۳.
۱۵. کرسول، جان (۱۳۹۵). درآمدی بر پژوهش روش‌های آمیخته. ترجمه مرتضی اکبری و راضیه اکبری، تهران: انتشارات روش‌شناسان و جامعه‌شناسان.
۱۶. کرسول، جان دبلیو (۱۳۹۱). پویش کیفی و طرح پژوهش: انتخاب از میان پنج رویکرد (روایت‌پژوهشی، پدیدارشناسی، نظریه داده‌بنیاد، قوم‌نگاری، مطالعه موردی). ترجمه حسن دانایی‌فرد، تهران: اشراقی.
۱۷. کرسول، جان دبلیو (۱۳۹۱). طرح پژوهش (رویکردهای کمی، کیفی و شیوه ترکیبی). ترجمه حسن دانایی‌فرد و علی صالحی، تهران: نشر کتاب مهربان.
۱۸. کرسول، جان دبلیو (۱۳۹۱). طرح پژوهش: رویکردهای کمی، کیفی و ترکیبی. ترجمه علیرضا کیامنش و مریم دانای طوس، تهران: جهاد دانشگاهی دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۹. کرسول، جان و پلانوکلاک، ویکی (۱۳۹۴). روش‌های پژوهش ترکیبی. ترجمه علیرضا کیامنش و جاوید سزایی، چاپ دوم، تهران: نشر آیت.

۲۰. کوربین، جولیت (۱۳۸۵). اصول روش تحقیق کیفی نظریه‌مبنایی: رویه‌ها و شیوه‌ها. ترجمه بیوک محمدی، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۲۱. گلشنی، علیرضا و قائدی، محمدرضا (۱۳۹۱). روش تلفیقی برآیند نقد روش‌های کمی و کیفی. فصلنامه روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۲(۹)، ۷۰-۴۳.
۲۲. محمدپور، احمد (۱۳۸۸). ارزیابی کیفیت در تحقیق کیفی: اصول و راهبردهای اعتباریابی و تعمیم‌پذیری. مجله علوم اجتماعی، ۴۸، ۱۰۷-۷۳.
۲۳. محمدپور، احمد (۱۳۸۸). تحلیل داده‌های کیفی: رویه‌ها و مدل‌ها. مجله انسان‌شناسی، ۲(۱)، ۱۶۰-۱۲۷.
۲۴. محمدپور، احمد (۱۳۸۹). طرح‌های تحقیق با روشهای ترکیبی: اصول پارادایمی و روشهای فنی. مجله مطالعات اجتماعی ایران، ۴(۲)، ۸۱-۱۰۷.
۲۵. محمدپور، احمد (۱۳۹۰ الف). روش تحقیق کیفی: ضدروش، جلد ۱: منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۲۶. محمدپور، احمد (۱۳۹۰ ب). روش تحقیق کیفی: ضدروش، جلد ۲: مراحل و رویه‌های علمی در روش‌شناسی کیفی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۲۷. محمدپور، احمد، صادقی، رسول و رضایی، مهدی (۱۳۸۹). روش‌های تحقیق ترکیبی به عنوان سومین جنبش روش‌شناختی: مبانی نظری و اصول عملی. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۱(۲)، ۱۰۰-۷۷.
۲۸. محمدی، بیوک (۱۳۹۰). درآمدی بر روش تحقیق کیفی. چاپ دوم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۲۹. مقدمی، محمدتقی (۱۳۹۰). نظریه تحلیل گفتمان لاکلا و موف و نقد آن. مجله معرفت فرهنگی-اجتماعی، ۲(۲)، ۹۱-۱۲۴.
۳۰. نیومن، ویلیام لارنس (۱۳۹۵). شیوه‌های پژوهش اجتماعی، جلد اول: رویکردهای کیفی و کمی. ترجمه حسن دانایی‌فرد، تهران: نشر کتاب مهربان.
۳۱. نیومن، ویلیام لارنس (۱۳۹۵). شیوه‌های پژوهش اجتماعی، جلد دوم: رویکردهای کیفی و کمی. ترجمه حسن دانایی‌فرد، تهران: نشر کتاب مهربان.
۳۲. یمانی، نیکو، نصر، احمدرضا و منجمی، امیرحسن (۱۳۸۶). تحلیل داده‌های پژوهش‌های کیفی با استفاده از نرم‌افزار. مجله آموزش در علوم پزشکی، ۷(۲)، ۴۳۶-۴۲۳.

33. Berg, Bruce L. (2001). Qualitative Research Methods for the Social Sciences. Boston: Allyn & Bacon Press.
34. Dey, Ian (1993). Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social Scientists. LONDON: Routledge Press.
35. Kawulich, Barbara (2004). Qualitative Data Analysis Techniques. Conference Paper · January.
36. Maxwell, Joseph Alex (1996). Qualitative Research Design: An Interactive Approach. New York: SAGE Publications.
37. SOMEKH, BRIDGET & LEWIN, CATHY (2005) (Eds.). RESEARCH METHODS IN THE SOCIAL SCIENCES. London: Sage Press.
38. STRAUSS, ANSELM L. (2003). Qualitative analysis for social scientists. Fourteenth printing, Cambridge: Cambridge University Press.
39. Marvasti, Amir B. (2004). Qualitative Research in Sociology: An Introduction. London: Sage Publications.